

ФАРМІРАВАННЕ МАТЫВАЦЫІ ВЫВУЧЭННЯ НЯМЕЦКАЙ МОВЫ Ў СТУДЭНТАЎ ФАКУЛЬТЭТА ДАШКОЛЬНАЙ АДУКАЦЫІ БДПУ

Н. У. Каспяровіч,

выкладчык кафедры замежных моў

Беларускага дзяржаўнага педагагічнага ўніверсітэта імя Максіма Танка;

А. М. Каспяровіч,

кандыдат гістарычных навук, дацэнт, дэкан факультэта фізічнага выхавання

Беларускага дзяржаўнага педагагічнага ўніверсітэта імя Максіма Танка

У цяперашні час замежная мова з'яўляецца абавязковым кампанентам прафесійнай падрыхтоўкі студэнтаў і важнай перадумовай пабудовы паспяховай кар'еры выпускніка ў будучым. Аднак, нягледзячы на ​​неабходнасць ведаў замежнай мовы спецыялістамі розных сфераў дзейнасці і разуменне яе значнасці, выпускнікі педагагічных спецыяльнасцей валодаюць замежнай мовай недастаткова добра. Адной з прычын, якая тлумачыць гэта, з'яўляецца нізкая матывацыя да вывучэння замежнай мовы.

У аснове любога віда дзейнасці ляжаць пэўныя матывы. Згодна з дэфініцыяй знакамітага псіхолога А. М. Лявонцьева, «матыў – гэта аб'ект, які адказвае той ці іншай патрэбе, якая ў той ці іншай форме адлюстроўваецца суб'ектам, вядзе яго да дзейнасці» [6, с. 5].

Шматлікія даследчыкі прапаноўваюць разглядаць «унутраныя» і «знешнія» матывы, якія не выключаюць, а ўзаемна дапаўняюць адзін аднаго. З пункту гледжання Я. П. Ілыіна, матывацыя і матывы заўсёды ўнутрана абумоўленыя, але могуць залежаць і ад знешніх фактараў, падахвочацца знешнімі стымуламі [5, с. 145]. Трэба пагадзіцца з тым, што для паспяховага валодання замежнай мовай неабходная наяўнасць унутраных матываў, бо ў большасці выпадкаў матывы, звязаныя са знешнімі ўплывамі, саступаюць па моцы тым, якія фарміруюцца пад ўплывам унутраных імкненняў чалавека.

Асноўнымі аб'ектыўнымі фактарамі, якія матывуюць да вывучэння замежнай мове, з'яўляюцца неабходнасць выкарыстання мовы ў наступнай прафесійнай дзейнасці, атрымання доступу да інфармацыі, якая маецца на замежнай мове, і ўсведамленне ролі мовы як пасярэдніка пры кантакце з носьбітамі гэтай мовы. Аб'ектыўныя фактары прапаламляюцца ва індыўідуальным уяўленні, становяцца крыніцай матывацыі да вывучэння замежнай мовы.

Існуюць розныя метадыкі вызначэння матываў да вывучэння замежнай мовы. І. А. Зімняя вызначае матывацыю да вывучэння замежнай мовы як сукупнасць розных патрэбаў, матываў, пачуццяў, норм і жаданняў.

Усе гэтыя фактары праламляюцца ў псіхалагічным спектры асобы і фарміруюць унутраныя матывы вывучэння замежнай мовы [4, с. 130].

Для ацэнкі стаўлення студэнтаў да выкладання замежнай мовы і іх планаў на конт выкарыстання замежнай мовы ў будучым у верасні 2017 г. было праведзена апытанне сярод студэнтаў I курса факультэта дашкольнай адукацыі, якія вывучаюць нямецкую мову. Студэнтам было прапанавана пытанне і наступныя варыянты адказу:

Нямецкая мова для вас гэта:

- а) абавязковая вучэбная дысцыпліна;*
- б) адна з цікавых дысцыплін;*
- в) хобі;*
- г) магчымасць пашырэння кола зносін.*

У выніку анкетавання былі выяўлены наступныя вынікі. Амаль палова студэнтаў I курса (47 %) разглядаюць замежную мову ў першую чаргу як абавязковую вучэбную дысцыпліну. На другім месцы для студэнтаў было ўспрыманне замежнай мовы як «адной з цікавых дысцыплін» (22 %). На трэцім месцы (20 %) – магчымасць пашырэння кола зносін. Замежную мову як хобі ацэньваюць толькі 8 % апытаных студэнтаў.

Для даследавання накіраванасці матывацыі студэнтаў да вывучэння нямецкай мовы мы выкарысталі анкету Т. Д. Дубавіцкай [2, с. 76–77]. Мэта дадзенай анкеты – вызначэнне накіраванасці і ўзроўню развіцця ўнутранай матывацыі вучэбнай дзейнасці навучэнцаў пры вывучэнні імі канкрэтных прадметаў, у нашым выпадку нямецкай мовы.

Такім чынам, вынікі анкетавання паказалі, што 65 % апытаных студэнтаў кіруюцца знешнімі матывамі вучэбнай дзейнасці і толькі ў 35 % апытаных пераважаюць унутраныя матывы вучэбнай дзейнасці. Таксама мы вызначылі ўзровень унутранай матывацыі вучэбнай дзейнасці студэнтаў і атрымалі наступныя вынікі: 55 % – нізкі ўзровень, 40 % – сярэдні ўзровень і 5 % – высокі ўзровень.

Прызнаючы значнасць і неабходнасць замежнай мовы у будучай прафесійнай дзейнасці, студэнты ўсё ж сутыкаюцца з шэрагам цяжкасцяў пры яе вывучэнні. Сярод іх – недастатковы лексічны запас, слабая база ведаў, якія яны атрымалі ў школе, граматычныя цяжкасці, псіхалагічны бар'ер і іншыя. У якасці асноўнай цяжкасці пры вывучэнні замежнай мовы большасць студэнтаў адзначае:

- маленькі лексічны запас (45 %);
- недахоп ведаў, атрыманых у школе (40 %);
- цяжкасці ў разуменні граматыкі (15 %).

Цяжкасці пры авалоданні іншамовай камунікатыўнай кампетэнцыяй студэнтамі ВНУ педагагічнага профілю можна падзяліць на аб'ектыўныя і

суб'ектыўныя. Сярод найбольш частых аб'ектыўных цяжкасцяў неабходна адзначыць наступныя:

- недастатковая колькасць гадзін, прадугледжаных праграмай;
- недастатковы ўзровень сфарміраванасці камунікатыўнай кампетэнцыі ў студэнтаў;
- недасканаласць падручнікаў і вучэбных дапаможнікаў у адносінах да мэты фарміравання іншамоўнай камунікатыўнай кампетэнцыі ў педагогічнай ВНУ;
- адтэрміноўванне выкарыстання іншамоўнай камунікатыўнай кампетэнцыі ў рэальнай міжкультурнай камунікацыі.

Да асноўных суб'ектыўных цяжкасцяў студэнты адносяць наступныя:

- недастатковы ўзровень амбіцый у студэнтаў у адносінах да вывучэння замежнай мовы;
- наяўнасць у студэнтаў камунікатыўнага бар'ера [3].

Важную ролю ў фарміраванні і развіцці матывацыі навучання адыгрывае змест вучэбнага матэрыялу. Матывацыйны ўплыў можа аказаць не кожны вучэбны матэрыял, а толькі такі, які адпавядае патрабаванням навучэнцаў. Пры адборы матэрыялу выкладчык павінен абапірацца не толькі на свое бачанне, але і на актуальнасць і значнасць матэрыялу з пункту гледжання навучэнца. Праведзенае апытанне ў працэсе навучання дапамагло вылучыць тэмы і праблемы, найбольш актуальныя для дадзенай аўдыторыі. Трэба таксама памятаць аб тым, што тэмы, якія здаюцца нецікавымі могуць быць дастаткова паспяховымі, калі настаўнік зможа знайсці цікавы спосаб арганізацыі вучэбнага працэсу. Такім чынам, вучэбны матэрыял павінен быць актуальным, інфарматыўным, асабова-значным для навучэнцаў і накіраваным на вырашэнне камунікатыўных задач, паколькі авалоданне ўменнем зносін – гэта першая і адзіная патрэба тых, хто вывучае замежную мову [7, с. 126–127].

Для таго каб вызначыць найбольш эфектыўныя педагогічныя сродкі ў працы са студэнтамі, мы прааналізавалі пажаданні навучэнцаў. Большасць студэнтаў выказалі думку, што на занятках па замежнай мове неабходна выкарыстоўваць больш гутарковую мову і надаваць асаблівую ўвагу засваенню мовы будучай спецыяльнасці. Таксама студэнты жадалі б, каб заняткі былі больш цікавымі і разнастайнымі, з выкарыстаннем аўтэнтчных аўдыя- і відэаматэрыялаў, дадатковых крыніц.

Паколькі вынік навучання залежыць не толькі ад аб'ёму засвоеных ведаў, але і ад зацікаўленасці студэнтаў у павышэнні свайго прафесіяналізму, дзелянні настаўніка накіраваны на развіццё ў студэнта жадання да самарэалізацыі ў іншамоўным узаемадзеянні. Паспяховасць вучэбнай дзейнасці залежыць, перш за ўсё, ад таго, на што яна накіравана, якія мэты ставяць перад сабой навучэнцы і выкладчык. Вынік навучання за-

лежыць ад структуры вучэбнай дзейнасці і яе арганізацыі выкладчыкам. Мы лічым, што матывацыйны этап вельмі важны пры арганізацыі вучэбнай дзейнасці. Ён дапамагае студэнтам разумець, чаму і для чаго ім патрэбна вывучыць дадзены раздзел праграмы. У адпаведнасці з гэтай мэтай навучэнцам прапанаваліся заданні на аналіз сваіх і чужых выказванняў, на авалоданне практычным вопытам моўных паводзін у розных сітуацыях зносін, вырашэнне праблемных сітуацый. Выкладчык знаёміў студэнтаў з асаблівасцямі нямецкамоўнага свету, што даказала сваю педагагічную эфектыўнасць. Эксперыментальнае навучанне паказала, што выкарыстанне матывацыйных устаноўак спрыяе больш паспяховаму і трываламу засваенню матэрыялу.

Наступны крок на шляху фарміравання матывацыі – гэта арганізацыя вучэбнай дзейнасці. Задача педагога складаецца ў фарміраванні перадумоў для развіцця ўсвядомленых патрэб асобы, якія ў далейшым паслужаць асновай фарміравання цікаўнасці да пазнавальнай дзейнасці. У структуры навучальнага працэсу, які арыентаваны на развіццё іншамоўнага кагнітыўнага патэнцыялу асобы, навучанне розным відам, падвідам і формам іншамоўнай дзейнасці ўяўляе сабой цэласны інтэграваны працэс.

Для фарміравання ўстойлівай станоўчай матывацыі вучэбнай дзейнасці вельмі важна, каб кожны студэнт адчуў сябе суб'ектам вучэбна-выхаваўчага працэсу. Гэтану можа спрыяць асабова-ролевая форма арганізацыі навучальнага працэсу. Пры дадзенай форме арганізацыі кожны студэнт выконвае вызначаную ролю ў працэсе навучання, што спрыяе станаўленню матывацыі дадзенай дзейнасці. Розныя формы калектыўнай працы даюць магчымасць дыферынцыяваць вучэбную дзейнасць для кожнай катэгорыі студэнтаў, падзяліць заданні так, каб зрабіць іх пасільнымі для кожнага, што ў сваю чаргу важна для станаўлення матывацыі навучання. Такім чынам, групавое навучанне ўяўляе сабой працэс «інтэнсіўнага абмену энергіяй, ідэямі, вопытам, эмацыйнымі перажываннямі, дзе ў выніку кожны атрымлівае моцны стымул асабістага росту і самаўдасканалення» [7, с.129].

Такім чынам, на падставе ўсіх атрыманых вынікаў можна сфармуляваць наступныя вывады.

У цэлым, студэнты факультэта дашкольнай адукацыі БДПУ разглядаюць нямецкую мову ў першую чаргу як абавязковую вучэбную дысцыпліну. Па-другое, яны вызначаюць нямецкую мову як цікавую дысцыпліну і магчымасць пашырэння кола зносін.

Знешнія матывы, такія як жаданне «атрымаць дыплом аб вышэйшай адукацыі», пераважаюць над унутранымі матывамі, такімі як імкненне «выкарыстаць атрыманыя веды ў будучай прафесійнай дзейнасці».

У больш чым паловы апытаных рэспандэнтаў выяўлены нізкі ўзровень унутранай матывацыі да вывучэння нямецкай мовы.

Такім чынам, павышэнне ўзроўню ўнутранай матывацыі з'яўляецца галоўнай задачай, якая стаіць перад выкладчыкам у працэсе арганізацыі вучэбнага працэсу.

У сакавіку 2018 г. было праведзена паўторнае анкетаванне студэнтаў факультэта дашкольнай адукацыі, якія вывучаюць нямецкую мову. Вынікі паказалі, што 42 % апытаных студэнтаў кіруюцца знешнімі матывамі вучэбнай дзейнасці, а ў 58 % рэспандэнтаў пераважаюць унутраныя матывы вучэбнай дзейнасці.

Такім чынам, можна зрабіць выснову, што распрацаваная метадыка фарміравання моўна-камунікатыўных уменняў студэнтаў павысіла ўзровень унутранай матывацыі, пашырыла цікавасць да гісторыі, культуры і звычаяў краіны вывучаемай мовы, забяспечыла выніковыя моўныя і міжкультурныя ўзаемадзеянні.

Педагагічнае ўзаемадзеянне, якое ўлічвае інтэграцыю каштоўнасцей уяўленняў выкладчыка і навучэнца, якое выклікае цікавасць да вывучаемага прадмета і стымулюе матывацыйную сферу студэнта, уяўляе сабой неабходнае знешняе асяроддзе для развіцця іншамоўнай камунікатыўнай кампетэнцыі.

Досвед, назапашаны ў выніку праведзенага даследавання, сведчыць, што перадумовы да фарміравання актуальных іншамоўных патрэб магчыма стварыць, калі:

- улічваць ў працэсе навучання ўзроставыя, псіхалагічныя, лінгвістычныя асаблівасці студэнтаў;
- вывучаць патрэбы, каштоўнасці арыенціры, мэты, матывы дзейнасці навучэнцаў.

Мы разгледзелі некаторыя, найбольш важныя, на наш погляд, умовы і шляхі фарміравання ў студэнтаў станоўчай і ўстойлівай матывацыі вывучэння замежнай мовы. Для станаўлення такой матывацыі патрэбна выкарыстоўваць комплекс сродкаў. Такім чынам, падтрыманне аптымальнага ўзроўню матывацыі студэнтаў да авалодання замежнай мовай з'яўляецца адной з першачарговых задач выкладчыка, для выканання якой неабходна надаваць вялікую ўвагу падбору вучэбных матэрыялаў. Яны павінны ўяўляць сабой кагнітыўную, камунікатыўную, прафесійную каштоўнасць, насіць творчы характар, стымуляваць разумовую актыўнасць, спрыяць паглыбленню і пашырэнню сферы пазнавальнай дзейнасці пэўнай групы навучэнцаў.

БІБЛІОГРАФІЧНИ СПІС

1. Данилова, О. А. Роль мотивации в изучении иностранных языков. [Электронный ресурс] / О. А. Данилова, Д. В. Конова, Р. А. Дукин // Study-English.info – сайт для изучающих английский язык, студентов, преподавателей вузов и переводчиков. – Режим доступа: <http://study-english.info/article018.php>. – Дата доступа: 10.01.2019.
2. Дубовицкая, Т. Д. Диагностика значимости учебного предмета для развития личности учащегося / Т. Д. Дубовицкая // Вестн. Оренбургского ун-та. – 2004. – № 2. – С. 75–79.
3. Епифанова, М. П. Обучение иноязычной коммуникативной компетенции на основе формирования у студентов личностного качества амбициозности : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02. [Электронный ресурс] / М. П. Епифанова. – Пятигорск, 2009 // Библиотека авторефератов и диссертаций по педагогике. – Режим доступа: <http://nauka-pedagogika.com/pedagogika-13-00-02/dissertaciya-obuchenie-inoazychnoy-kommunikativnoy-kompetentsii-na-osnove-formirovaniya-u-studentov-lichnostnogo-kachestva-ambitsiozn#xz5ds6GJZHe>. – Дата доступа: 10.01.2019.
4. Зимняя, И. А. Психология обучения неродному языку (на материале русского языка как иностранного). / И. А. Зимняя. – М. : Русский язык, 1989. – 219 с.
5. Ильин, Е. П. Мотивация и мотивы / Е. П. Ильин. – СПб : «Питер», 2000. – 512 с.
6. Леонтьев, А. Н. Деятельность. Сознание. Личность / А. Н. Леонтьев. – М. : Смысл, Академия, 2005. – 352 с.
7. Рябцева, О. М. Пути повышения мотивации в изучении иностранного языка / О. М. Рябцева. // Известия ЮФУ : тематический выпуск. – 2012. – № 10. – С. 125–129.